

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS
LATVIJAS REPUBLIKAS VĀRDĀ
Rīgā 2011. gada 28. novembrī
lietā Nr. 2011-02-01

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Gunārs Kūtris, tiesneši Kaspars Balodis, Kristīne Krūma, Uldis Ķinis un Sanita Osipova,

pēc Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs) pieteikuma par lietas ierosināšanu,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu, kā arī 19.¹ un 28.¹ pantu,

rakstveida procesā 2011. gada 1. novembrī tiesas sēdē izskatīja lietu

„Par likuma „Par zemes reformu Latvijas Republikas lauku apvidos” 22. panta pirmās daļas otrā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. Latvijas Republikas Augstākā padome 1990. gada 21. novembrī pieņēma likumu „Par zemes reformu Latvijas Republikas lauku apvidos”. Tā 22. pants noteica, ka zemes reformas darbi tiek veikti par valsts budžeta līdzekļiem.

1.1. Ministru kabineta 1993. gada 26. oktobra noteikumu Nr.16 „Par zemes reformas un zemes privatizācijas darbu finansēšanas kārtību” (turpmāk – Noteikumi Nr. 16) 1.1.2. punkts (redakcijā, kas bija spēkā 1993. gada 26. novembra līdz 1995. gada 8. augustam) paredzēja, ka no valsts budžeta līdzekļiem ir finansējama zemes robežu ierādīšana, zemes robežu noteikšanas (ierādīšanas) akta un zemes robežu (zemes lietojuma) plāna izgatavošana un reģistrācija kadastra reģistrā bijušajiem zemes īpašniekiem un viņu pirmās šķiras

likumīgajiem mantiniekiem, politiski represētajiem, kā arī 1. grupas invalīdiem.

1.2. Ar Ministru kabineta 1995. gada 1. augusta noteikumiem Nr. 237 „Grozījums Ministru kabineta 1993. gada 26. oktobra noteikumos Nr. 16 „Par zemes reformas un zemes privatizācijas darbu finansēšanas kārtību”” (turpmāk – Noteikumi Nr. 237) tika grozīti Noteikumi Nr. 16, un to 1.1.2. punkts turpmāk noteica, ka no valsts budžeta līdzekļiem ir finansējama „zemes robežu noteikšana, zemes robežu plāna izgatavošana un zemes īpašuma reģistrācija kadastra reģistrā fiziskajām personām – bijušajiem zemes īpašniekiem, kuriem 1940. gada 21. jūlijā piederēja zemes īpašums Latvijas Republikā, un viņu pārdzīvojušajam laulātajam, bērniem un mazbērniem, kā arī politiski represētajiem un 1. grupas invalīdiem, ja šos darbus izpilda minēto personu bijušo zemes īpašumu tiesību atjaunošanai vai to kompensēšanai ar līdzvērtīgu zemi, bet tikai tā pagasta vai pilsētas teritorijā, kurā bijušie zemes īpašumi atrodas”.

1.3. 2007. gada 14. jūnijā Latvijas Republikas Saeima (turpmāk – Saeima) pieņēma likumu „Grozījumi likumā „Par zemes reformu Latvijas Republikas lauku apvidos””, ar kuru jau pašā likumā iekļāva regulējumu par zemes kadastrālās uzmērīšanas finansējumu. Likuma „Par zemes reformu Latvijas Republikas lauku apvidos” 22. panta pirmās daļas otrais teikums noteica, ka „zemes kadastrālo uzmērīšanu par valsts budžeta līdzekļiem, ja tā saistīta ar zemes īpašuma tiesību atjaunošanu vai zemes īpašuma kompensēšanu ar līdzvērtīgu zemi, veic tikai tajā administratīvajā teritorijā, kurā bijušie zemes īpašumi atrodas” (turpmāk – apstrīdētā norma).

2. Pieteikuma iesniedzējs – Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments –, izskatot lietu Nr. SKA-716/2010, kas ierosināta pēc Intas Bogdānovas (turpmāk arī – pieteicēja administratīvajā lietā) pieteikuma, par Tieslietu ministrijas 2008. gada 24. septembra lēmuma Nr. 1-12/109 atcelšanu, pieņēma lēmumu vērsties Satversmes tiesā par apstrīdētās normas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91. pantam.

2.1. Centrālā zemes komisija ar 2007. gada 28. maija lēmumu atjaunoja I. Bogdānovai īpašuma tiesības uz zemi ar nosaukumu „Zariņi” Valkas pagastā, Valkas rajonā kā uz mantojamai zemei Abrenes apriņķa Gauru pagasta Plešānovas sādžas viensētas zemes daļai līdzvērtīgu zemi. I. Bogdānova 2008. gada 15. jūnijā vērsās valsts sabiedrībā ar ierobežotu atbildību „Latvijas Valsts mērnieks”, lūdzot iekļaut minēto zemes īpašumu sarakstā zemes kadastrālajai uzmērīšanai par valsts budžeta līdzekļiem.

Pamatojoties uz apstrīdēto normu, minēta iestāde atteicās to darīt, jo īpašuma tiesības neesot atjaunotas tajā pašā administratīvajā teritorijā, kurā atradies bijušais zemes īpašums.

2.2. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 91. pantam. Minētā panta pirmajā teikumā ietvertais vienlīdzības princips liedzot valsts institūcijām izdot tādas normas, kas bez saprātīga pamata pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos. Apstrīdētā norma paredzot atšķirīgu attieksmi pret divām šādām iedzīvotāju grupām. Abas grupas veidojot personas, kurām kā bijušajiem zemes īpašniekiem, kam 1940. gada 21. jūlijā piederēja zemes īpašums Latvijas Republikā, ir atjaunotas īpašuma tiesības vai kurām zemes īpašums kompensēts ar līdzvērtīgu zemi. Zemes kadastrālā uzmērīšana par valsts budžeta līdzekļiem paredzēta tikai tām personām, kurām tā saistīta ar zemes īpašuma tiesību atjaunošanu vai zemes īpašuma kompensēšanu ar līdzvērtīgu zemi tajā administratīvajā teritorijā, kurā bijušie zemes īpašumi atradās. Savukārt personām, kurām zemes īpašumu kompensē ar zemi citā administratīvajā teritorijā, zemes kadastrālā uzmērīšana esot jāveic par saviem līdzekļiem.

Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka apstrīdētā norma bez objektīva un saprātīga pamata pasliktina konkrētās personas stāvokli administratīvajā lietā. Personas, kurām, atjaunojot to īpašuma tiesības, objektīvu, no personas gribas neatkarīgu iemeslu dēļ zemi nav iespējams ierādīt tajā pašā administratīvajā teritorijā, atrodoties sliktākā stāvoklī nekā personas, kurām kā bijušajiem īpašniekiem īpašuma tiesības uz zemi ir iespējams atjaunot vai kompensēt tajā pašā administratīvajā teritorijā. Līdz ar to vienai iedzīvotāju grupai tiekot radītas nesamērīgi nelabvēlīgas sekas. Pirmkārt, tai objektīvu, no personas gribas neatkarīgu apstākļu dēļ īpašuma tiesības uz agrāk atņemto nekustamo īpašumu neesot atjaunotas tajā pašā vietā, bet nekustamais īpašums ierādīts citā administratīvajā teritorijā. Otrkārt, šā iemesla dēļ minētajām personām zemes kadastrālā uzmērīšana jāveicot par saviem līdzekļiem.

Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka no apstrīdētās normas izrietošais personas pienākums pašai segt kadastrālās uzmērīšanas izdevumus, ja tai zemi ierāda citā administratīvajā teritorijā, ir acīmredzami nesamērīgs un tāpēc tas neatbilst tiesiskās vienlīdzības principam, kas izriet no Satversmes 91. panta.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – **Saeima** – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91. pantam.

No zemes reformas normatīvā regulējuma izrietot pamatprincips, ka par zemes ierādīšanu (iemērīšanu) maksā pats zemes lietotājs vai īpašnieks. Iespēja šīs darbības veikšanai saņemt valsts budžeta finansējumu esot uzskatāma par izņēmumu un valsts īpaši piedāvātu finansiālu atbalstu.

Minētā finansiālā atbalsta mērķis esot pēc iespējas nodrošināt īpašuma tiesību atjaunošanu tur, kur šie īpašumi atradās, nevis risināt situācijas, kad īpašuma tiesību atjaunošana attiecīgajā teritorijā nav iespējama subjektīvu vai objektīvu iemeslu dēļ. Tādēļ arī apstrīdētajā normā esot iekļauts kritērijs „administratīvā teritorija”. Tas paredzot atšķirīgu attieksmi pret personām, kam īpašumu kompensē ar līdzvērtīgu zemi tajā pašā administratīvajā teritorijā, kurā atradās bijušie zemes īpašumi, un personām, kam līdzvērtīgu zemi piešķir citā administratīvajā teritorijā.

Saeima uzsver, ka īpašuma tiesību atjaunošana visupirms ir bijušā zemes īpašnieka vai viņa mantinieka tiesības, iespēja, vēsturiska un ekonomiska interese. Valstij neesot pienākuma no valsts budžeta līdzekļiem segt visus ar zemes reformu saistītos izdevumus. Līdz ar to likumdevējs drīkstot izvirzīt noteiktus kritērijus valsts budžeta līdzekļu saņemšanai. Šādai attieksmei esot leģitīms mērķis – sabiedrības labklājības nodrošināšana, kas ietver tiekšanos uz saprātīgu valsts budžeta līdzekļu izlietošanu un zemes reformas mērķu kvalitatīvu sasniegšanu. Pieņemot apstrīdēto normu, likumdevējs esot vēlējies veicināt zemes saimniecisku izmantošanu, radīt pamatu lauksaimniecības attīstībai, pēc iespējas novēršot vērtīgās lauksaimniecības zemes sadalīšanu sīkās daļās, kā arī ļaut Latvijas pilsoņiem likumā noteiktajā kārtībā brīvi izvēlēties un realizēt savām interesēm un iespējām atbilstošas īpašuma tiesības uz zemi, vienlaikus saglabājot valsts noteikto teritoriālās plānošanas un attīstības procesu.

Apstrīdētā norma, kas paredz tiesības uz finansiālu atbalstu, ja īpašuma tiesības uz zemi atjauno tur, kur bijušais īpašums atradās, līdzsvarojot dažādas intereses. Ja nebūtu apstrīdētās normas, pastāvētu risks, ka personas censtos iegūt līdzvērtīgu zemi nosacīti labākajos reģionos un pievilcīgākajās vietās un valsts to pat atbalstītu. Zemes reformas mērķis esot bijis atjaunot īpašuma tiesības, lai netieši veicinātu tradicionālā lauku dzīvesveida atjaunošanu. Apstrīdētā norma esot piemērota leģitīmā mērķa sasniegšanai.

Saeima norāda, ka īpašuma tiesību atjaunošana uz zemi citā administratīvajā teritorijā, nevis tajā, kurā bijušie īpašumi atradās, var notikt dažādu iemeslu dēļ. Ja tiek piešķirta līdzvērtīga zeme citā administratīvajā teritorijā, tad zemes uzmērīšana par valsts budžeta līdzekļiem neesot paredzēta.

Tādējādi vienīgais kritērijs zemes uzmērīšanai par valsts budžeta līdzekļiem esot zemes gabala atrašanās vieta. Tas vienlīdz attiecoties uz visām personām, arī tām, kuru īpašumi atradās bijušajā Abrenes apriņķī.

Veicot zemes reformu, zemes īpašuma tiesību atjaunošanas mērķis esot sasniegts tādējādi, ka bijušajiem zemes īpašniekiem, kuriem piederēja zeme bijušajā Abrenes apriņķī, vai viņu mantiniekiem tika dota iespēja pieprasīt līdzvērtīgu zemi citā vietā tāpat kā jebkurai citai personai atbilstoši likuma „Par zemes reformu Latvijas Republikas lauku apvidos” 12. pantam. No normatīvajiem aktiem izrietot, ka bijušā Abrenes apriņķa zemes īpašumi tiek pielīdzināti tiem zemes īpašumiem, kuri atrodas Balvu rajona teritorijā, un zemes uzmērīšanai šajā teritorijā persona var pretendēt uz valsts budžeta līdzekļiem.

Saeima uzsver, ka attieksme pret personām, kurām piederēja zeme Abrenes apriņķī, nemaz nav citāda kā pret tām personām, kuras citu objektīvu iemeslu dēļ nevarēja atgūt zemes īpašumu tajā pašā administratīvajā teritorijā, piemēram, tādēļ, ka pagastā, kurā konkrētais īpašums savulaik atradās, brīvas zemes vairs nebija. Abos gadījumos zemes uzmērīšana esot jāveic par saviem līdzekļiem. Tādējādi neesot paredzēta atšķirīga attieksme pret personām, kuru īpašumi atradās kādreizējā Abrenes apriņķa teritorijā.

Papildus Saeima vērš uzmanību uz to, ka, apstrīdētā norma skatāma kopsakarā ar 2008. gada 31. decembrī spēkā stājušos Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likumu. Saskaņā ar minēto likumu esot grozīts administratīvās teritorijas jēdziens un būtiski paplašināta teritorija, kuras ietvaros noteiktam personu lokam var nodrošināt zemes kadastrālo uzmērīšanu par valsts budžeta līdzekļiem.

4. Pieaicinātā persona – Tieslietu ministrija – norāda, ka atbilstoši likuma „Par zemes reformu Latvijas Republikas lauku apvidos” 1. pantā noteiktajam zemes reformas mērķim zemes lietošanas un īpašuma tiesiskās, sociālās un ekonomiskās attiecības ir pārkārtojamas nolūkā veicināt Latvijas tradicionālā lauku dzīvesveida atjaunošanu. Lai sasniegtu minēto mērķi, zemes reformas ietvaros esot veicināta īpašuma tiesību atjaunošana tās pašas administratīvās teritorijas ietvaros.

Tieslietu ministrija pauž viedokli, ka apstrīdētajai normai ir leģitīms mērķis – pakāpeniski pārkārtot īpašuma tiesisko attiecību struktūru, vienlaikus veicinot zemes konsolidāciju zemes reformas ietvaros, pēc iespējas optimizējot zemes piešķiršanas procesu un saglabājot pašvaldību lomu teritorijas plānošanā un

attīstībā.

Saskaņā ar apstrīdēto normu zemes īpašuma tiesību atjaunošana tieši tajā administratīvajā teritorijā, kurā atradās bijušie īpašumi, esot obligāts priekšnoteikums zemes uzmērīšanai par valsts budžeta līdzekļiem. Pēc Tieslietu ministrijas ieskata, šāds nosacījums neesot uzskatāms par ierobežojumu bijušā zemes īpašuma atgūšanai, bet gan par metodi konkrētā mērķa sasniegšanai. Likums „Par zemes reformu Latvijas Republikas lauku apvidos” neliedzot personām pašām izvēlēties piešķiramās līdzvērtīgās zemes atrašanās vietu. Savukārt likumdevējs esot paredzējis, ka, neierobežojot zemes piešķiršanas procesu teritoriāli, pastāvētu risks, ka neizdosies sasniegt noteikto zemes reformas mērķi – atjaunot īpašuma tiesības, lai veicinātu tradicionālā lauku dzīvesveida atjaunošanu, bet personas tiktu motivētas iegūt līdzvērtīgo zemi „labākajos” reģionos.

Likumdevējs esot vēlējis sabalansēt indivīda intereses ar valsts interesēm un pašvaldības lomu, proti, ļaut Latvijas Republikas pilsoņiem likumā noteiktajā kārtībā brīvi izvēlēties un realizēt savām interesēm un iespējām atbilstošas īpašuma tiesības uz zemi, vienlaikus saglabājot valsts noteikto teritoriālās plānošanas un attīstības procesu. Teritoriāla ierobežojuma noteikšana esot pamatota ar likumdevēja gribu saprātīgāk un savlaicīgāk organizēt reformas pasākumu, kas ir visas sabiedrības interesēs.

Apstrīdētā norma esot noteikta ar pienācīgā kārtībā pieņemtu un izsludinātu likumu. Labvēlīgi nosacījumi zemes kadastrālās uzmērīšanas darbu veikšanai par valsts budžeta līdzekļiem esot spēkā jau 16 gadus, un tie neesot grozīti ar apstrīdēto normu. Tādējādi valstī tiek nodrošināta tiesiskā noteiktība. Kadastrālā uzmērīšana par valsts budžeta līdzekļiem esot labvēlīga darbība, ko valsts nodrošinot papildus, jeb ekonomiska rakstura līdzeklis, ko valsts liek lietā, lai veicinātu īpašuma tiesību atjaunošanu, kā arī ievērotu pašvaldību teritoriālo iedalījumu. Minētā procesa ietvaros ieguvēja esot visa sabiedrība, jo tiekot vienmērīgi attīstīta visu pašvaldību zeme un reforma virzoties uz beigām.

Tieslietu ministrija uzsver, ka apstrīdētajā normā ietvertais ierobežojums attiecas uz visiem bijušajiem zemes īpašniekiem un to mantiniekiem, kuriem īpašuma tiesības uz zemi atjaunotas citā administratīvajā teritorijā vai nu objektīvu apstākļu dēļ (zemes trūkums attiecīgajā pagastā), vai pamatojoties uz paša bijušā īpašnieka subjektīvo vēlmi.

5. Pieaicinātā persona – Valsts zemes dienests (turpmāk – Zemes dienests)

– uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91. pantam.

Zemes dienests norāda, ka apstrīdētās normas leģitīmais mērķis ir veicināt īpašuma tiesību atjaunošanu tās pašas administratīvās teritorijas ietvaros, kurā savulaik attiecīgais īpašums atradās. Šis mērķis esot formulēts arī likuma „Par zemes reformu Latvijas Republikas lauku apvidos” 1. pantā.

Valstij esot pienākums radīt atbilstošus tiesiskos instrumentus leģitīmā mērķa sasniegšanai. Nosakot tiesības uz zemes kadastrālo uzmērīšanu par valsts budžeta līdzekļiem, ja zemes īpašuma tiesības ir atjaunotas vai zemes īpašums kompensēts ar līdzvērtīgu zemi tajā administratīvajā teritorijā, kurā bijušais īpašums atradās, likumdevējs esot motivējis zemes īpašniekus, ja vien tas iespējams, atgriezties savā novadā, atjaunot un attīstīt tieši tajā tradicionālo lauku dzīvesveidu.

Zemes dienests uzskata, ka valsts nevarētu nodrošināt zemes uzmērīšanu par valsts budžeta līdzekļiem visiem bijušajiem zemes īpašniekiem vai to mantiniekiem. Lai pēc iespējas mazinātu vēsturiskās sekas, par kurām valsts neesot vainojama, tai bijis jāapsver, kā noteikt to personu grupu, kurai pēc noteiktiem kritērijiem varētu piešķirt valsts atbalstu zemes kadastrālajā uzmērīšanā. Likumdevēja lēmums atbalstīt konkrētu personu grupu esot balstīts uz objektīvu kritēriju un vērsts uz leģitīmā mērķa sasniegšanu.

1992. gada 1. septembrī stājās spēkā likums „Par zemes privatizāciju lauku apvidos”, kura 6. panta ceturrtā daļa paredzēja: ja bijušajiem zemes īpašniekiem vai viņu mantiniekiem zemi vai tās daļu dabā nevar atdot, viņiem ir tiesības saņemt īpašumā līdzvērtīgu zemi citā vietā vai kompensāciju. Ar Latvijas Republikas Augstākās padomes 1992. gada 4. novembra lēmumu „Par Latvijas Republikas likuma „Par privatizācijas sertifikātiem” spēkā stāšanās kārtību” Balvu rajona Tautas deputātu padomei tika uzlikts par pienākumu lemt par kompensācijas piešķiršanu bijušajiem zemes īpašniekiem (pēc stāvokļa 1940. gada 21. jūlijā), kuriem piederēja zeme Abrenes apriņķī, vai viņu mantiniekiem.

Sākotnēji pieņemtie normatīvie akti par zemes īpašuma tiesību atjaunošanu neesot paredzējuši bijušajiem zemes īpašniekiem, kuru zeme atradās Abrenes apriņķī, vai viņu mantiniekiem iespēju pieprasīt līdzvērtīgu zemi citā vietā (citā pagastā), bet tikai tiesības saņemt kompensāciju. Lai varētu aprēķināt kompensāciju par zemi Abrenes apriņķī, Ministru kabinets 1994. gada 22. novembrī izdevis noteikumus Nr. 214 „Par grozījumiem Ministru Padomes 1993. gada 10. februāra lēmumā Nr. 66 „Par normatīvo aktu apstiprināšanu zemes privatizācijai lauku apvidos””, papildinot minēto lēmumu ar vidējo bijušā Abrenes

apriņķa viena hektāra zemes novērtējumu ballēs un rudzu vienībās. Tādējādi attiecībā uz zemi Abrenes apriņķī esot bijis noteikts tikai kompensācijas mehānisms – kompensācijas sertifikāti.

Zemes dienests norāda, ka vēlāk Latvijas valsts tomēr veikusi pasākumus un devusi tādu iespēju, lai tie zemes īpašnieki, kuru zemes īpašumi atradās Abrenes apriņķī, vai viņu mantinieki, atjaunojot īpašuma tiesības, varētu iegūt līdzvērtīgu zemi citā vietā. Līdz ar to visiem bijušajiem zemes īpašniekiem vai viņu mantiniekiem esot radīti vienlīdzīgi apstākļi zemes īpašuma tiesību atjaunošanai, arī tajos gadījumos, kad to vēsturiskajās robežās nav iespējams izdarīt. Tāpēc neesot konstatējama pretruna ar Satversmes 91. pantu.

6. Pieaicinātā persona – Latvijas Republikas tiesībsargs (turpmāk – Tiesībsargs) – norāda, ka likumdevējs, noteiktu apsvērumu vadīts, var pieņemt lēmumu par īpaša finansiāla atbalsta sniegšanu kādai personu grupai. Tomēr likumdevējs nedrīkstot pārkāpt vienlīdzības principu, nepamatoti neietverot kādas personas atbalsta saņēmēju grupā.

Pēc Tiesībsarga ieskata, vienādos un salīdzināmos apstākļos atrodas gan tās personas, kuru īpašums atjaunots bijušās administratīvās teritorijas ietvaros, gan arī tās personas, kuru īpašumu nav iespējams atjaunot bijušās administratīvās teritorijas ietvaros objektīvu apstākļu dēļ (piemēram, attiecīgajā administratīvajā teritorijā nav brīvas zemes vai šī teritorija vairs nepieder Latvijas valstij).

Likumdevēja mērķis esot bijis atjaunot to stāvokli, kāds bija 1940. gada 21. jūlijā. Ja tas noteiktu apstākļu dēļ nebija iespējams, likumdevējs esot paredzējis piešķirt personai zemi pēc iespējas tuvāk tam zemesgabalam, kas tai piederēja 1940. gada 21. jūlijā. Pēc Tiesībsarga ieskata, apstrīdētajā normā ietvertais regulējums veicinājis šā mērķa sasniegšanu – personas esot izvēlējušās līdzvērtīgus zemesgabalus tajā pašā administratīvajā teritorijā vai pēc iespējas tuvāk agrāk piederējušajam īpašumam. Citā administratīvajā teritorijā esošu līdzvērtīgu zemesgabalu uzmērīšana par personas pašas līdzekļiem esot paredzēta tādēļ, lai mazinātu to gadījumu skaitu, kad personas izvēlas zemesgabalu izdevīguma dēļ.

Tomēr Tiesībsargs vērš uzmanību uz to, ka gadījumos, kad persona objektīvu iemeslu dēļ nemaz nevarēja izvēlēties zemesgabalu tajā pašā administratīvajā teritorijā, kur atradās bijušais zemes īpašums, apstrīdētajai normai nav konstatējams leģitīms mērķis. Tādējādi šādos gadījumos apstrīdētā norma neatbilstot Satversmes 91. pantam.

Secinājumu daļa

7. Satversmes 91. pants noteic, ka „visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas”.

Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, jo paredz atšķirīgu attieksmi pret divām iedzīvotāju grupām, kas atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos. Abas grupas veidojot personas, kurām zemes īpašums kompensēts ar līdzvērtīgu zemi kā bijušajiem zemes īpašniekiem, kuriem 1940. gada 21. jūlijā piederēja zemes īpašums Latvijas Republikā, un viņus pārdzīvojušiem laulātajiem, bērniem un mazbērniem, politiski represētajiem un 1. grupas invalīdiem. Taču zemes kadastrālā uzmērīšana par valsts budžeta līdzekļiem esot paredzēta tikai tām personām, kurām tā saistīta ar zemes īpašuma kompensēšanu ar līdzvērtīgu zemi tajā administratīvajā teritorijā, kurā bijušie zemes īpašumi atradās. Otrai personu grupai zemes kadastrālā uzmērīšana jāveicot par saviem līdzekļiem.

Vienlīdzības principam ir jāgarantē vienotas tiesiskās kārtības pastāvēšana. Proti, jāīsteno tāda tiesiskas valsts prasība kā likuma aptveroša ietekme uz visām personām un likuma piemērošana bez jebkādam privilēģijām. Tas arī garantē likuma pilnīgu iedarbību, tā piemērošanas objektivitāti, kā arī to, ka nevienam nav ļauts neievērot likuma priekšrakstus. Tomēr šāda tiesiskās kārtības vienotība nenozīmē nivelēšanu, jo vienlīdzība pieļauj diferencētu pieeju, ja tā demokrātiskā sabiedrībā ir attaisnojama (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 14. septembra sprieduma lietā Nr. 2005-02-0106 9.1. punktu*).

Izvērtējot apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, visupirms jāņem vērā tas, ka šo normu nevar vērtēt atrauti no nacionalizēto zemes īpašumu atgūšanas, kas notika un notiek zemes reformas ietvaros.

8. Zemes reformu kā kompleksu, ilgstošu un visu Latvijas tautsaimniecību aptverošu procesu noteica vēsturiskie, sociālekonomiskie un tiesiskie apstākļi. Kopš zemes nacionalizācijas brīža bija pagājis ilgs laiks. Veicot zemes reformu lauku apvidos, par tās mērķi tika izvirzīta zemes lietošanas un īpašuma tiesisko, sociālo un ekonomisko attiecību pārkārtošana, lai veicinātu Latvijas tradicionālā lauku dzīvesveida atjaunošanu, nodrošinātu dabas un citu resursu saimniecisku izmantošanu un aizsardzību, augsnes auglības saglabāšanu un celšanu, kvalitatīvu

lauksaimniecības produktu ražošanas palielināšanu (likuma „Par zemes reformu Latvijas Republikas lauku apvidos” 1. pants).

8.1. Atjaunojot neatkarīgās Latvijas tiesību sistēmu, likumdevējam, ievērojot tiesiskas valsts principus, bija pienākums veikt pasākumus, lai iespēju robežās izlīdzinātu arī iepriekšējā režīma nodarītos zaudējumus un atjaunotu taisnīgumu.

Par vienu no galvenajiem zemes reformas gaitā izmantojamiem sociālā taisnīguma atjaunošanas līdzekļiem likumdevējs izvirzīja okupācijas varas nelikumīgi atsavinātā zemes īpašuma atdošanu bijušajiem īpašniekiem vai viņu mantiniekiem. Taču objektīvu iemeslu dēļ ne visos gadījumos bija iespējams pilnībā atjaunot pirmsnacionalizācijas laika situāciju, tāpēc likums neparedzēja pilnīgu zemes denacionalizāciju. Likuma „Par zemes privatizāciju lauku apvidos” 4. panta otrā daļa noteica, ka bijušajiem zemes īpašniekiem vai viņu mantiniekiem tiek atjaunotas īpašuma tiesības uz zemi, atdodot dabā viņu bijušo zemes īpašumu vai tā daļu vai piešķirot īpašumā līdzvērtīgu zemi citā vietā attiecīgā pagasta vai rajona robežās vai arī citos republikas pagastos ar šo pagastu zemes komisijas lēmumu no nepieprasītās zemes vai valsts vai pašvaldību zemes.

8.2. Saskaņā ar likuma „Par zemes reformu Latvijas Republikas lauku apvidos” 4. pantu zemes reforma lauku apvidos notika divās kārtās. Pirmajā kārtā zeme tika piešķirta pastāvīgā lietošanā. Otrajā kārtā tika atjaunotas īpašuma tiesības uz pastāvīgā lietošanā piešķirto zemi tās bijušajiem īpašniekiem vai viņu mantiniekiem, bet citi šo zemi varēja iegūt īpašumā par maksu. Jautājumu par īpašuma tiesību atjaunošanu un zemes nodošanu īpašumā (zemes reformas otrā kārtā) regulēja likums „Par zemes privatizāciju lauku apvidos”.

Minētā likuma 6. panta ceturrtā daļa paredzēja: ja bijušajiem zemes īpašniekiem vai viņu mantiniekiem zemi vai tās daļu dabā nevar atdot, viņiem ir tiesības saņemt īpašumā līdzvērtīgu zemi citā vietā vai kompensāciju.

9. Likuma „Par zemes reformu Latvijas Republikas lauku apvidos” 22. pants sākotnēji noteica, ka zemes reformas darbi tiek veikti par valsts budžeta līdzekļiem. 1993. gadā likuma redakcija tika precizēta, nosakot, ka zemes reformas darbi tiek veikti par valsts budžeta līdzekļiem, izņemot lietošanā piešķirtās zemes norobežošanu dabā. Tikai 2006. gada 28. septembrī Saeima, grozot minēto likuma pantu, deleģēja Ministru kabinetam tiesības noteikt par valsts budžeta līdzekļiem veicamos zemes reformas un zemes privatizācijas

darbus, kā arī kārtību, kādā šie darbi veicami. Līdz minēto grozījumu izdarīšanai zemes reformas darbu veidi un apmaksas kārtība likuma līmenī nebija konkretizēti.

Savukārt jau 1995. gada 9. augustā stājās spēkā grozījumi Noteikumos Nr. 16, kas noteica, ka par valsts budžeta līdzekļiem zemes uzmērīšanas darbus veic vienīgi tad, ja īpašuma tiesību atjaunošanai vai īpašuma kompensēšanai piešķirtā līdzvērtīgā zeme atrodas tā pagasta vai pilsētas teritorijā, kurā atrodas arī bijušie zemes īpašumi. Līdz minētā regulējuma pieņemšanai zemes uzmērīšanas darbi tika apmaksāti no valsts budžeta līdzekļiem. Tādējādi ar minētajiem grozījumiem tika ieviests princips, ka noteiktos gadījumos par zemes ierādīšanu (iemērīšanu) maksā pats zemes lietotājs vai īpašnieks. Tas pats princips vēlāk, pieņemot apstrīdēto normu, tika iestrādāts arī likuma „Par zemes reformu Latvijas Republikas lauku apvidos” 22. pantā.

Tādējādi apstrīdētajā normā ir pārņemts tāds normatīvais regulējums, kas tiesiskajās attiecībās piemērots jau kopš 1995. gada 9. augusta.

10. Lietā ir strīds nevis par īpašuma tiesību atjaunošanas ierobežojumu, bet gan par atjaunotā zemes īpašuma uzmērīšanas apmaksas kārtību. Satversmes tiesa piekrīt Saeimas paustajam viedoklim, ka iespēja saņemt valsts budžeta finansējumu īpašumā piešķirtās zemes uzmērīšanai uzskatāma par valsts īpaši piedāvātu finansiālu atbalstu, nevis par personas pamattiesībām. Nav šaubu, ka likumdevējs var pieņemt lēmumu par īpaša finansiāla atbalsta sniegšanu kādai personu grupai. Taču šāda rīcība nevar būt pretrunā ar Satversmes 91. panta pirmajā teikumā nostiprināto vienlīdzības principu.

Satversmes tiesa, interpretējot Satversmes 91. panta pirmo teikumu, ir atzinusi, ka vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kas atrodas atšķirīgos apstākļos, kā arī pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kas atrodas vienādos apstākļos, ja tam ir objektīvs un saprātīgs pamats (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2001. gada 3. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2000-07-0409 secinājumu daļas 1. punktu un 2008. gada 29. decembra sprieduma lietā Nr. 2008-37-03 7. punktu*). Savukārt atšķirīgai attieksmei nav objektīva un saprātīga pamata, ja tai nav leģitīma mērķa vai ja nav samērīgas attiecības starp izraudzītajiem līdzekļiem un nospraustajiem mērķiem (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 23. decembra sprieduma lietā Nr. 2002-15-01 secinājumu daļas*

3. punktu).

Izvērtējot, vai apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, Satversmes tiesai jānoskaidro, vai šajā normā ir iekļauts regulējums, kas paredz atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos, proti:

1) vai un kuras personas (personu grupas) atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos;

2) vai apstrīdētā norma paredz vienādu vai atšķirīgu attieksmi pret šīm personām;

3) vai šādai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis, un vai ir ievērots samērīguma princips.

11. Normatīvie akti par zemes īpašuma tiesību atjaunošanu zemes reformas sākumposmā neparedzēja iespēju bijušajiem zemes īpašniekiem, kuru zeme atradās Abrenes apriņķī, vai viņu mantiniekiem iespēju pieprasīt līdzvērtīgu zemi citā vietā. Minētajām personām bija tiesības saņemt tikai kompensāciju.

Latvijas Republikas Augstākā padome 1992. gada 4. novembrī pieņēma lēmumu „Par Latvijas Republikas likuma „Par privatizācijas sertifikātiem” spēkā stāšanās kārtību”, kura 15. punktā paredzēja „uzdot Balvu rajona Tautas deputātu padomei pieņemt lēmumus par kompensācijas piešķiršanu par zemi Kacēnu, Upmales, Linavas, Purvmalas, Augšpils un Gauru pagastā”. Likuma „Par zemes privatizāciju lauku apvidos” 14. pants paredzēja, ka kompensācijas apmēru nosaka, vadoties pēc zemes kopplatības un tās novērtējuma zemes nacionalizācijas brīdī, un kompensācija izmaksājama valsts kompensācijas sertifikātos. Lai izpildītu minētās prasības un varētu aprēķināt kompensācijas apmēru, Ministru kabinets 1994. gada 22. novembrī izdeva noteikumus Nr. 214 „Par grozījumiem Ministru Padomes 1993. gada 10. februāra lēmumā Nr. 66 „Par normatīvo aktu apstiprināšanu zemes privatizācijai lauku apvidos””, nosakot arī vidējo bijušā Abrenes apriņķa viena hektāra zemes novērtējumu ballēs un rudzu vienībās zemes nacionalizācijas brīdī.

Nedz tajā laikā spēkā bijušie likumi, nedz minētais lēmums *expressis verbis* neparedzēja bijušajiem zemes īpašniekiem, kuru zeme atradās Abrenes apriņķī, vai viņu mantiniekiem iespēju pieprasīt līdzvērtīgu zemi citā vietā. Tātad sākotnēji Latvijas valsts bija paredzējusi atšķirīgu zemes īpašuma tiesību atjaunošanas procedūru tām personām, kuru zemes īpašumi 1940. gada 21. jūlijā atradās Abrenes apriņķī, proti, par šiem zemes īpašumiem varēja izmaksāt tikai

kompensācijas sertifikātus, nepieļaujot iespēju iegūt līdzvērtīgu zemi citā vietā.

Taču vēlāk Latvijas valsts veica pasākumus un deva tādu iespēju, lai bijušie zemes īpašnieki, kuru zemes īpašumi 1940. gada 21. jūlijā atradās Abrenes apriņķī, vai viņu mantinieki tomēr varētu atjaunot zemes īpašuma tiesības un iegūt līdzvērtīgu zemi citā vietā. Minētais atspoguļots arī Centrālās zemes komisijas 1995. gada 13. februāra rīkojumā Nr. 5, kurā norādīts, ka šīm personām ir jādod iespēja saņemt līdzvērtīgu zemi, jo kompensācijas netika izmaksātas to aprēķināšanai nepieciešamo līdzekļu trūkuma dēļ, bet brīva zeme bija pieejama. Ministru kabineta 2008. gada 16. decembra noteikumu Nr. 1030 „Centrālajā zemes komisijā iesniegto pieprasījumu izskatīšanas kārtība” 7. punkts noteic, ka „personām, kuru zemes īpašumi 1940. gada 21. jūlijā atradās Latvijas Republikas teritorijā – Kacēnu, Upmales, Linavas, Augšpils, Gauru un Purvmales pagastā –, ir tiesības pēc izvēles pretendēt uz zemes reformas pabeigšanai paredzēto zemi jebkurā Balvu rajona vietējās pašvaldības administratīvajā teritorijā”. Līdz ar to Abrenes apriņķa zemes īpašumi tika pielīdzināti tiem zemes īpašumiem, kuri atrodas Balvu rajona teritorijā.

Veicot zemes reformu, zemes īpašuma tiesību atjaunošanas mērķis tika sasniegts tādējādi, ka bijušajiem zemes īpašniekiem, kuriem piederēja zeme bijušajā Abrenes apriņķī, vai viņu mantiniekiem tika dota iespēja pieprasīt līdzvērtīgu zemi citā vietā tāpat kā jebkurai citai personai atbilstoši likuma „Par zemes reformu Latvijas Republikas lauku apvidos” 12. pantam. Līdz ar to bija radīti vienlīdzīgi apstākļi, lai bijušie zemes īpašnieki vai viņu mantinieki varētu atjaunot īpašuma tiesības uz zemi tajos gadījumos, kad līdz šim to nebija iespējams izdarīt, tostarp arī tad, ja zeme atradās bijušajā Abrenes apriņķī.

Tādējādi personas, kuru īpašums atradās Abrenes apriņķī un kurām tika piešķirta līdzvērtīga zeme citā administratīvajā teritorijā, neveido atsevišķu personu grupu.

12. Līdz 2007. gada 14. jūnija likumam „Grozījumi likumā „Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos”” Centrālajai zemes komisijai bija tiesības atjaunot bijušajiem zemes īpašniekiem vai viņu mantiniekiem īpašuma tiesības uz viņiem pastāvīgā lietošanā piešķirto vai brīvo, valstij piekrītošo zemi, ja rakstveida iesniegums par īpašuma tiesību atjaunošanu un dokumenti, kas apliecina zemes īpašuma vai mantošanas tiesības, iesniegti Centrālajā zemes komisijā līdz 2008. gada 1. septembrim. Likums nenoteica nekādus papildu kritērijus, pēc kuriem personai tiktu piedāvāts līdzvērtīgs zemesgabals. Tādējādi personām

līdzvērtīgs zemesgabals varēja tikt piešķirts neatkarīgi no tā, kurā administratīvajā teritorijā atradās bijušais zemes īpašums. Apstrīdētā norma paredz atšķirīgu attieksmi pret iedzīvotāju grupām, nosakot, ka zemes uzmērīšana par valsts budžeta līdzekļiem paredzēta tikai tām personām, kas līdzvērtīgu zemi ieguvušas tajā pašā administratīvajā teritorijā, kurā atradās bijušais īpašums.

Līdzvērtīga zeme tika piešķirta bijušajiem īpašniekiem vai to mantiniekiem tādēļ, ka noteikto ierobežojumu dēļ īpašuma tiesības uz bijušo zemes īpašumu nebija iespējams atjaunot. Lai izvērtētu, vai administratīvā teritorija, kurā īpašums atrodas, ir objektīvs kritērijs kadastrālajai uzmērīšanai par valsts budžeta līdzekļiem līdzvērtīgas zemes saņemšanas gadījumā, ir nepieciešams izšķirt trīs šādas salīdzināmas zemes saņēmēju grupas:

1) personas, kurām īpašuma tiesības atjaunotas, piešķirot līdzvērtīgu zemi tajā pašā administratīvajā teritorijā, kurā atradās bijušais īpašums;

2) personas, kurām īpašuma tiesības atjaunotas, piešķirot līdzvērtīgu zemi citā administratīvajā teritorijā pēc pašas personas izvēles (subjektīvu apstākļu dēļ);

3) personas, kurām īpašuma tiesības atjaunotas, piešķirot līdzvērtīgu zemi citā administratīvajā teritorijā tāpēc, ka attiecīgajā administratīvajā teritorijā brīva zeme nebija pieejama (objektīvu apstākļu dēļ).

Vienādos un salīdzināmos apstākļos atrodas trīs grupas, ko veido personas, kurām zemes īpašums kompensēts ar līdzvērtīgu zemi. Taču zemes kadastrālā uzmērīšana par valsts budžeta līdzekļiem tiek nodrošināta tikai tām personām (pirmā grupa), kurām tā veicama tajā pašā administratīvajā teritorijā, kurā atradās bijušais zemes īpašums. Pārējām personām (otrā un trešā grupa) zemes kadastrālā uzmērīšana jāveic par saviem līdzekļiem.

Tādējādi atšķirīgā attieksme pret personām paredzēta atkarībā no tā, kurā administratīvajā teritorijā atrodas piešķirtā līdzvērtīgā zeme.

13. Lai noskaidrotu, vai šai atšķirīgajai attieksmei ir leģitīms mērķis, jāņem vērā gan zemes reformas mērķis, gan iespējamais apstrīdētās normas mērķis.

Atjaunojot neatkarīgās Latvijas tiesību sistēmu, likumdevējam, ievērojot tiesiskas valsts principus, bija pienākums veikt pasākumus, lai iespēju robežās izlīdzinātu arī iepriekšējā režīma nodarītos zaudējumus un atjaunotu taisnīgumu (*sk. Satversmes tiesas 2003. gada 25. marta sprieduma lietā Nr. 2002-12-01 secinājumu daļas 1. punktu*). Tādējādi zemes reformas mērķis jau kopš paša tās sākuma bija taisnīguma atjaunošana iespēju robežās.

Lai minēto mērķi sasniegtu, likumdevējs paredzēja īpašuma tiesību

atjaunošanu, atdodot dabā bijušos zemes īpašumus vai piešķirot līdzvērtīgu zemi attiecīgā pagasta teritorijā, bet, ja tur nebija iespējams piešķirt līdzvērtīgu zemi, – attiecīgā rajona vai citu rajonu teritorijā (likuma „Par zemes reformu Latvijas Republikas lauku apvidos” 13. pants). Proti, ja citādi nebija iespējams atjaunot īpašuma tiesības, likumdevējs bija paredzējis piešķirt zemi pēc iespējas tuvāk tam zemesgabalam, kas personai piederēja 1940. gada 21. jūlijā.

Saeima norāda, ka apstrīdētās normas leģitīmais mērķis bija veicināt īpašuma tiesību atjaunošanu tās pašas administratīvās teritorijas ietvaros, lai zemes īpašnieki, ja vien tas iespējams, atgrieztos savā novadā, atjaunotu un attīstītu tieši tajā tradicionālo lauku dzīvesveidu. Minētais mērķis saskan arī ar likuma „Par zemes reformu Latvijas Republikas lauku apvidos” 1. pantā teikto: „Zemes reformas mērķis ir pakāpeniskas privatizācijas gaitā pārkārtot zemes lietošanas un īpašuma tiesiskās, sociālās un ekonomiskās attiecības laukos, lai veicinātu Latvijas tradicionālā lauku dzīvesveida atjaunošanu, nodrošinātu dabas un citu resursu saimniecisku izmantošanu un aizsardzību, augsnes auglības saglabāšanu un celšanu, kvalitatīvu lauksaimniecības produktu ražošanas palielināšanu.”

Tādējādi atšķirīgajai attieksmei bija noteikts leģitīms mērķis – veicināt īpašuma tiesību atjaunošanu tās pašas administratīvās teritorijas ietvaros, panākot Latvijas valsts teritorijas vienmērīgu attīstību, kas ir visas sabiedrības interesēs.

14. Lai secinātu, vai ir ievērots samērīguma princips, jānoskaidro:

1) vai likumdevēja izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai;

2) vai nav saudzējošāku līdzekļu šā mērķa sasniegšanai;

3) vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto zaudējumu.

Ja tiek atzīts, ka tiesību norma neatbilst kaut vienam no šiem kritērijiem, tad tā neatbilst samērīguma principam un ir prettiesiska (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 19. marta sprieduma lietā Nr. 2001-12-01 secinājumu daļas 3.1. punktu*).

15. Valstij ir pienākums radīt atbilstošus tiesiskos instrumentus leģitīmā mērķa sasniegšanai. Zemes reformu reglamentējošo normatīvo aktu vairākkārtēju grozījumu rezultātā atsevišķos laika posmos personām bija iespēja izvēlēties līdzvērtīgus zemesgabalus arī ārpus tās administratīvās teritorijas, kurā atradās

bijušais īpašums.

Piešķirot tiesības uz zemes kadastrālo uzmērīšanu par valsts budžeta līdzekļiem, ja zemes īpašuma tiesības ir atjaunotas vai zemes īpašums kompensēts ar līdzvērtīgu zemi tajā administratīvajā teritorijā, kurā atradās bijušais īpašums, likumdevējs, no vienas puses, veicināja taisnīguma principa ievērošanu un, no otras puses, motivēja zemes īpašniekus, ja vien tas iespējams, atgriezties savā novadā, atjaunot un attīstīt tieši tajā tradicionālo lauku dzīvesveidu. Proti, gadījumos, kad personas izvēlējās līdzvērtīgus zemesgabalus tajā pašā administratīvajā teritorijā, tika sasniegts likumdevēja iecerētais mērķis – izraudzītais zemesgabals atradās pēc iespējas tuvāk tam īpašumam, kas personai piederēja 1940. gada 21. jūlijā. Turpretī tad, ja personas, subjektīvu apsvērumu vadītas (piemēram, velēdamās, lai zemesgabals atrastos tuvāk to tagadējai dzīvesvietai), izvēlējās līdzvērtīgu zemesgabalu citā administratīvajā teritorijā, tām pašām bija jāsedz izdevumi par zemes uzmērīšanu. Šāda kārtība tika ieviesta ar mērķi mazināt to gadījumu skaitu, kad personas pašas izvēlas zemes īpašuma atrašanās vietu.

Tādējādi gadījumos, kad bija iespējams atjaunot īpašuma tiesības tajā pašā administratīvajā teritorijā, kurā atradās bijušais zemes īpašums, bet persona subjektīvu apstākļu dēļ izvēlējās līdzvērtīgu zemi citā administratīvajā teritorijā, izraudzītais līdzeklis bija piemērots leģitīmā mērķa sasniegšanai.

Savukārt gadījumos, kad personai no tās gribas neatkarīgu iemeslu dēļ (piemēram, attiecīgajā administratīvajā teritorijā nav brīvas zemes vai bijusī administratīvā teritorija vairs neietilpst Latvijas teritorijā) nav iespējams saņemt līdzvērtīgu zemi tajā administratīvajā teritorijā, kurā atradās bijušais zemes īpašums, izraudzītais līdzeklis nesasniedz leģitīmo mērķi – neatjauno iepriekšējo tiesisko stāvokli un arī neattur personu no zemesgabala izvēles pēc sava ieskata. Līdz ar to apstrīdētā norma attiecībā uz personām, kuru īpašuma tiesības atjaunotas, piešķirot līdzvērtīgu zemi citā administratīvajā teritorijā no personas gribas neatkarīgu jeb objektīvu apstākļu dēļ, neatbilst samērīguma principam, jo nav piemērota leģitīmā mērķa sasniegšanai.

Tādējādi atšķirīgajai attieksmei pret personām, kuru īpašuma tiesības atjaunotas, piešķirot līdzvērtīgu zemi citā administratīvajā teritorijā no personas gribas neatkarīgu apstākļu dēļ, nav objektīva un saprātīga pamata un tā ir pretrunā ar Satversmes 91. pantu.

16. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 32. panta trešo daļu tiesību norma,

kuru Satversmes tiesa atzinusi par neatbilstošu augstāka juridiskā spēka tiesību normai, uzskatāma par spēkā neesošu no Satversmes tiesas sprieduma publicēšanas dienas, ja Satversmes tiesa nav lēmusi citādi.

Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 31. panta 11. punktu gadījumā, kad Satversmes tiesa kādu tiesību normu atzīst par neatbilstošu augstāka juridiskā spēka tiesību normai, tai jānosaka brīdis, ar kuru attiecīgā norma zaudē spēku. Šajā lietā Pieteikuma iesniedzējs, izskatot administratīvo lietu, lai novērstu privātpersonas – pieteicējas administratīvajā lietā – pamattiesību aizskārumu, vērsies Satversmes tiesā ar pieteikumu par apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 91. pantam un lūdzis apstrīdēto normu atzīt par spēkā neesošu no tās pieņemšanas dienas.

Nosakot konkrētu brīdi, ar kuru apstrīdētā norma zaudē spēku, Satversmes tiesa izvērtē, vai apstrīdētās normas atzīšana par spēku zaudējušu ar atpakaļejošu datumu ir nepieciešama izskatāmajā administratīvajā lietā aizskartās personas pamattiesību aizsardzībai un vai pastāv kādi apsvērumi, atbilstoši kuriem apstrīdētā norma būtu jāatzīst par spēkā neesošu ar atpakaļejošu datumu tikai attiecībā uz konkrētu personu (*sk. Satversmes tiesas 2009. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. 2009-43-01 34. punktu*).

Apstrīdētās normas atzīšana par spēku zaudējušu no tās pieņemšanas brīža attiecībā uz pieteicēju administratīvajā lietā ir vienīgā iespēja aizsargāt viņas pamattiesības. Taču nevar izslēgt iespējamību, ka vēl kāda persona savu ar apstrīdēto normu aizskarto pamattiesību aizsardzības labad ir vērsusies tiesā. Tāpēc apstrīdētā norma attiecībā uz visām tām personām, kas ir uzsākušas šādu tiesvedību, zaudē spēku no tās pieņemšanas brīža.

Savukārt apstrīdētās normas atzīšana par spēkā neesošu no tās pieņemšanas brīža attiecībā uz visām personām, kurām zemes īpašums objektīvu iemeslu dēļ kompensēts ar līdzvērtīgu zemi citā administratīvajā teritorijā, vairs nav iespējama. Kopš apstrīdētās normas spēkā stāšanās ir pagājuši četri gadi. Turklāt apstrīdētajā normā iekļauts normatīvais regulējums, kas bijis spēkā jau kopš 1995. gada. Šobrīd nav iespējams atjaunot tiesības uz valsts finansiālu atbalstu zemes uzmērīšanai visām personām, kuras objektīvu iemeslu dēļ ieguva zemes īpašumus citās administratīvajās teritorijās un pašas maksāja par zemes uzmērīšanu, jo šāds risinājums būtiski aizskartu citu personu tiesības.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30.–32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

1. Atzīt likuma „Par zemes reformu Latvijas Republikas lauku apvidos” 22. panta pirmās daļas otro teikumu, ciktāl tas attiecas uz personām, kuru īpašuma tiesības atjaunotas, piešķirot līdzvērtīgu zemi citā administratīvajā teritorijā no personas gribas neatkarīgu apstākļu dēļ, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 91. pantam.

2. Atzīt likuma „Par zemes reformu Latvijas Republikas lauku apvidos” 22. panta pirmās daļas otro teikumu, ciktāl tas attiecas uz Intu Bogdānovu un citām personām, kuru īpašuma tiesības atjaunotas, piešķirot līdzvērtīgu zemi citā administratīvajā teritorijā no personas gribas neatkarīgu apstākļu dēļ, un kurām šī zeme vēl nav uzmērīta, tādēļ, ka tās uzsākušas tiesvedību, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 91. pantam un spēkā neesošu no pieņemšanas brīža.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

G. Kūtris